

ТЕСТОВА СИСТЕМА ОЦІНЮВАННЯ І КОНТРОЛЮ У МОВНІЙ ПІДГОТОВЦІ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ

© Цимбал Т. М., 2016

<http://orcid.org/0000-0001-5410-3345><http://doi.org/10.5281/zenodo.194740>

У статті розглядаються сучасні тенденції в системі оцінювання і контролю навчально-пізнавальної діяльності іноземних студентів у вивченні російської мови. Відзначається ефективність тестового контролю для формування інтересу до предмета, ставлення до навчання і формування таких якостей, як самостійність, ініціативність, працьовитість. Визначено вимоги до тестового контролю, описані його функції, форми та види, а також виявлені об'єкти і цілі тестування з російської мови як іноземної. Аналізується доцільність використання тестів у навчанні іноземної мови. Особлива увага звертається на комп'ютерне тестування, яке активно використовується у зв'язку з бурхливим розвитком техніки та інформаційно-комунікативних технологій, його переваги і недоліки. Об'єктивний тестовий контроль забезпечує зовнішній і внутрішній зворотний зв'язок, який служить підставою внесення необхідних коректив у процес навчання, удосконалення його змісту, методів і форм організації, керівництва та управління навчально-пізнавальною діяльністю студентів. Робиться висновок про перспективність автоматизованого тестового контролю і оцінки якості навчання.

Ключові слова: *тестування, тестове завдання, педагогічний тест, зворотний зв'язок, проміжний тест, тест на перевірку комунікативних умінь, глобальний тест, самоконтроль, іноземні студенти.*

Цимбал Т. Н. Тестовая система оценки и контроля в языковой подготовке иностранных студентов

В статье рассматриваются современные тенденции в системе оценки и контроля учебно-познавательной деятельности иностранных студентов в изучении русского языка. Отмечается эффективность тестового контроля для формирования интереса к предмету, отношения к учебе и формирования таких качеств, как самостоятельность, инициативность, трудолюбие. Определены требования к тестовому контролю, описаны его функции, формы и виды, а также выявлены объекты и цели тестирования по русскому языку как иностранному. Анализируется целесообразность использования тестов в обучении иностранному языку. Особое внимание обращается на компьютерное тестирование, активно используемое в связи с бурным развитием техники и информационно-коммуникативных технологий, его преимущества и недостатки. Объективный тестовый контроль обеспечивает внешнюю и внутреннюю обратную связь, которая служит основанием внесения

необходимых корректив в процесс обучения, усовершенствования его содержания, методов и форм организации, руководства и управления учебно-познавательной деятельностью студентов. Делается вывод о перспективности автоматизированного тестового контроля и оценки качества обучения.

Ключевые слова: тестирование, тестовое задание, педагогический тест, обратная связь, промежуточный тест, тест на проверку коммуникативных умений, глобальный тест, самоконтроль, иностранные студенты.

Tsybmal T. M. Testing system of evaluation and control in language preparation of foreign students

Modern trends in evaluation and control system of foreign students study-educational activities are considered in the article. Efficiency of testing control in developing interest to the subject, relation to studying and formation of such qualities as self-sufficiency, leadership and working hard is noted. Requirements for testing control were defined, functions, forms and types were described and also objects and goals of testing in Russian language as foreign were found. Viability of using tests in studying foreign language is analyzed. Special attention was paid for computer testing that is actively used because of fast development of tech and informational-communicative technologies, its pros and cons. Objective testing control ensures external and internal feedback that may be a ground for implementing corrections needed into the educational process, improving its content, methods and organizational forms, guidance and management of study-educational activities of students. The conclusion is made about perspectives of automated testing control and evaluation of studying quality.

Key words: testing, test ask, teaching test, feedback, intermediate test, a test to check the communication skills, global test, self-control, foreign students.

Постановка проблеми. За останнє десятиліття в змісті освіти відбулися якісні зміни: акцент з предметних знань, умінь і навичок як основної мети навчання було перенесено на формування загально навчальних компетентностей студентів. Це спричинило за собою і зміни в системі оцінювання та контролю.

Останнім часом викладачами вишів все частіше використовується такий вид контролю знань і умінь студентів, як тестування, яке дозволяє оптимізувати роботу педагога, досягти ефективнішої оцінки якості освіти і усунути суб'єктивізм в експертизі мовної компетентності учнів. А бурхливий розвиток сучасних технічних засобів і інформаційних технологій навчання дозволяє істотно розширити поле методичних розробок викладача і значно різноманітнити й удосконалити учбовий процес.

Від ефективності контролю в навчанні багато в чому залежить вирішення педагогічних завдань: формування інтересу до предмета, ставлення до навчання, формування таких якостей, як самостійність, ініціативність, працьовитість.

У методиці викладання російської мови як іноземної проблеми контролю зберігають свою актуальність. Викладач повинен контролювати обсяг і якість засвоєння навчального матеріалу, визначати рівень мовної компетенції, усунути прогалини в знаннях учнів і вносити необхідні корективи в процес навчання. У той же час постійно удосконалюються форми контролю для найбільш об'єктивної оцінки знань учнів.

Метою статті є визначення вимог до тестового контролю, висвітлення його функцій, форм і видів. Завдання статті – з'ясування об'єктів та цілей тестування з російської мови як іноземної. Проаналізувати доцільність використання тестів у навчальному процесі, а також переваги і недоліки комп'ютерного тестування.

Аналіз останніх досліджень та публікацій дозволив з'ясувати, що питання використання тестування під час контролю навчально-пізнавальної діяльності студентів вищих навчальних закладів досліджувалося в різних напрямках: психологічні основи тестування як підґрунтя індивідуального підходу до суб'єкта навчання докладно розглядаються у роботах Виготського Л., Давидова В., Занкова Л., Тализіна Н.; загальні питання організації тестування як методу контролю навчання студентів досліджували Атамчук П., Горбунова А., Гуменюк В., Цимбаленко О. та ін.; оптимізація процесу контролю навчально-пізнавальної діяльності була у центрі уваги Бабанського Ю., Курлянд З., Радченко І. та ін. Використання комп'ютерних тестів в дистанційному навчанні було предметом досліджень Біленької О., Григорчука Т., Федорук П., Булах І. та ін. [4; 5; 10].

Навчальний тест як одна з форм контролю знань студентів довгий час використовується в практиці викладання. Ця форма контролю широко застосовується при навчанні лінгвістичним основам російської мови іноземних студентів [8; 9].

Найглибше типологія контрольних матеріалів розроблена В.С. Аванесовим, яка включає в понятійний апарат педагогічних вимірів три основоположних поняття: завдання в тестовій формі, тестове завдання та педагогічний тест [1; 9]. Автором виділяються наступні форми завдань: завдання з вибором однієї або

декількох правильних відповідей; завдання відкритої форми; завдання на встановлення відповідності; завдання на встановлення вірної форми [1, с. 21-112]. Крім того, в методичному дослідженні В.С. Аванесова виділяються не тільки окремі форми завдань, але й системи завдань у тестовій формі: ланцюгові, тематичні, текстові та ситуаційні системи завдань [1, с. 113-144].

У кіберпросторі тестовий контроль розглядається як один з елементів зворотного зв'язку. Об'єктивний тестовий контроль за навчальною діяльністю студентів забезпечує зовнішній зворотній зв'язок і внутрішній зворотній зв'язок (самоконтроль). Зовнішній зворотній зв'язок дозволяє здійснити зсув оцінки якості підготовки за межі навчального закладу, що призведе до об'єктивізації атестації студентів. Внутрішній зворотній зв'язок дозволить самому студенту визначити за результатами тестування об'єктивний рівень його підготовки і провести самодіагностику прогалин та недоліків у його освіті.

Зворотній зв'язок служить підставою для внесення необхідних коректив в процес навчання, для вдосконалення його змісту, методів і форм організації, керівництва та управління навчально-пізнавальною діяльністю студентів.

Об'єктивний, надійний і валідний тестовий контроль має важливе освітнє і розвивальне значення. Виховне значення тестового контролю характеризується підвищенням відповідальності за виконану роботу не тільки студентів, але й викладача, привчає студентів до систематичної праці й акуратності у виконанні навчальних завдань, формує в них позитивні моральні якості та створює здорову громадську думку.

Виклад основного матеріалу.

Не зважаючи на те, що більшість викладачів інтуїтивно вірно розуміють процес тестового контролю, необхідно чітко дати визначення педагогічного тесту.

Педагогічний тест – це система завдань специфічної форми, яка дозволяє виміряти рівень навченості студентів, сукупність їх уявлень, знань, навичок та вмінь на тій чи іншій області знань.

Як і іншим видам навчальної діяльності, контролю відведено певні функції. Завдання, які покладаються для досягнення спільної мети, і є функції контролю в навчанні.

У навчальну функцію контролю входить передача знань та формування навичок і вмінь. Шляхом пояснення і показу викладач передає знання, а навички та вміння формуються багаторазовим підкріпленням.

Корегувальна функція контролю полягає у виправленні помилок. Але вона здійснюється після того, як сам контроль завершений. Отже, контроль лише готує до корегування, але не здійснює його.

Під час контролю студент отримує можливість зібрати інформацію, тому основну функцію контролю можна назвати функцією зворотного зв'язку, яка відіграє особливу роль при навчанні іноземних мов. Без неї неможливо ефективно управляти навчальним процесом, здійснювати індивідуальний підхід, оцінювати ефективність методів, прийомів і засобів навчання.

Стимулююча функція контролю полягає в наявності або очікуванні контролю учнів, є додатковим мотивом їхньої навчальної діяльності.

Функція зворотного зв'язку і стимулююча функція є, на наш погляд, основними функціями контролю, які являють собою рушійну силу навчання іноземним мовам.

Принцип комунікативної спрямованості навчання іноземним мовам, у тому числі й російській мові як іноземній, визнається сучасною методикою ведучим.

Найважливішим елементом комунікативної методики навчання є організація ефективної системи контролю. Ефективний контроль дозволяє не тільки оцінити діяльність іноземних студентів в навчальному процесі, визначити рівень володіння ними іншомовним мовленням, встановити співвідношення між поставленою метою й досягнутими результатами, але й визначити рівень ефективності базової навчаючої системи і, в разі потреби, істотно змінити її для покращення та оптимізації.

Об'єктами контролю при навчанні іноземних мов є: знання правил читання і письма, вимовні, лексичні та граматичні навички, знання лексики і граматичних правил, вміння монологічного і діалогічного мовлення, читання або перекладу, письмо іноземною мовою, розуміння іноземної мови і тексту тощо. Навички контролюються при виконанні імітаційних вправ, при відпрацюванні техніки читання, при відмінюванні дієслів, при відтворенні завченого тексту. Для контролю вмінь необхідно знати результат, до якого студент повинен прийти, а саме: варіант правильного перекладу, формулювання основної ідеї тексту або статті, відповіді на поставлені питання і т.п. При контролі вмінь одночасно перевіряються і знання і навички, і використовуються проблемно-пошукові вправи, що представляють високий

ефект у навчанні та сприяють мотивації до вивчення російської мови як іноземної.

У навчанні російської мови як іноземної тестування проводиться з цілями: встановити рівень досягнення в певному виді діяльності (говоріння, читання, письмо, аудіювання); виявити здібності до певного виду діяльності; визначити труднощі в оволодінні конкретним видом діяльності та можливих способів їх подолання.

Про доцільність використання тестів у навчальному процесі свідчать наступні їх характеристики: можливість перевіряти одночасно всіх студентів групи; можливість проведення тесту практично на будь-якому занятті, так як його виконання займає досить мало часу; рівні умови для всіх студентів при виконанні тесту; можливість включати в тест великий обсяг контрольованого матеріалу і контролювати не тільки його засвоєння, але й наявність окремих умінь користуватися ним.

Акішина А.А. виділяє проміжний тест, тест на перевірку комунікативних умінь і глобальний тест як найбільш поширені в процесі навчання російській мові іноземних студентів [1, с. 225-226].

Проміжний тест перевіряє те, чого ми вчимо. Він будується на обмеженому матеріалі, учень може до нього підготуватися, отримати 100%. Зазвичай в цьому випадку викладач порівнює знання студентів один з одним. Тест проводиться часто і є нестандартним.

Тест на перевірку комунікативних умінь перевіряє те, чого вчили в реальному контексті, відтворюючи реальні ситуації після тестування. Порівнюються результати з поставленими цілями. Цей вид тесту готує до глобального тесту і вимагає від учнів творчого підходу. Перевірка може проводитися через певні, досить короткі інтервали часу.

Глобальний тест перевіряє комунікативні компетенції: що учень може робити за допомогою мови? Зазвичай матеріал необмежений. До тесту не можна підготуватися. У цьому випадку знання учня порівнюють з рівнем освіченого носія мови. Такий тест проводиться нечасто і є стандартним. Дуже важливо при цьому, щоб викладач був природним партнером по спілкуванню зі студентом: він повинен бути доброзичливим, зацікавленим, демократичним.

У ВНЗ все частіше використовується комп'ютерне тестування, яке дає ряд переваг: скорочення часових витрат на проведення контролю, звільнення

викладача від необхідності обробки результатів, підвищення інформаційних можливостей процесу контролю. Проте використання в Харківському національному автомобільно-дорожньому університеті комп'ютерних тестів для контролю навченості російській мові іноземних студентів виявило ряд труднощів. Розглянемо деякі з них.

По-перше, викладач, що бажає оптимізувати свою діяльність за допомогою комп'ютерного тестування, постає перед вибором: розробити власний тест, використовуючи існуючі програми, або використовувати готову автоматизовану систему контролю.

По-друге, ефективне застосування методів будь-якого тестування залежить від якості тестових завдань. Оскільки науково-методичні основи їх створення та застосування для електронного тестування недостатньо розроблені і відсутній банк атестаційних вимірювальних матеріалів, валідність тестів багато в чому залежить від грамотності упорядника даного тесту. Щоб максимально підвищити надійність вимірювання і валідність використання тесту, упоряднику необхідно слідувати основним етапам його створення: дати ясні і недвозначні теоретичні, науково-обґрунтовані визначення умінь, які треба перевірити; точно встановити умову і операції, яких слід дотримуватися при проведенні тесту і спостереженні за його виконанням; кількісно визначити результати спостережень.

По-третє, свої обмеження вносить закладене програмне забезпечення. Воно впливає на тип питання в тесті. Питання повинні викликати у студентів інтерес до виконання завдання, активізувати і стимулювати їх розумову діяльність. Найбільш же простими і поширеними є програми, що реалізують найпростіший спосіб порівняння з еталоном. Цей спосіб добре поєднується з техніками альтернативної відповіді або множинного вибору відповіді. Діагностичні можливості вибіркової форми досить обмежені і дозволяють ефективно контролювати тільки найнижчий рівень знань. А однотипність завдань тесту призводить до втоми і зниження концентрації уваги. У зв'язку з цим ми рекомендуємо упоряднику тесту використовувати різні типи завдань: перехресний вибір, альтернативний вибір, множинний вибір, упорядкування, завершення/закінчення, заміна/підстановка, трансформація, відповідь на питання, внутрішньомовне перефразування, переклад і тощо. Іншим обмеженням, пов'язаним з програмним забезпеченням, для предмета російська

мова як іноземна є складність аналізу усних і письмових відповідей, що вільно конструюються.

В-четвертих, через недостатнє матеріально-технічного забезпечення можуть виникнути труднощі з узгодженням розкладу роботи комп'ютерного класу та проведенням контрольних заходів.

Крім доступності, іншою гострою проблемою є цілісність: захищеність від руйнування ресурсу і несанкціонованої зміни результатів тестування. Цікаво відзначити, що лише 5% порушень викликано зовнішніми зловмисниками, а на частку внутрішніх порушників припадає близько 80% всіх порушень, причому 50% через ненавмисні дії. При цьому найменший ризик представляють користувачі системи (студенти та викладачі), а найбільший ризик – системні адміністратори, адміністратори баз даних.

Недоліками комп'ютерного тестування, з точки зору студентів, є: обмеження часу, відведеного на виконання тесту, неможливість пропустити завдання або переглянути весь тест до початку роботи, змінити відповіді по ходу виконання тесту, неможливість скористатися словником. На виконання тесту впливає попередній комп'ютерний досвід студента. Тому для успішного проходження тесту важливий дружній інтерфейс, який передбачає вибір оптимального темпу і режиму взаємодії, засоби допомоги користувачу і зворотного зв'язку, коректний дизайн.

Висновки. При продуманій організації тестовий контроль сприймається випробовуваними як звичайний елемент учбового процесу і не викликає негативних емоцій. Більше того, як показують вітчизняні і зарубіжні психологічні дослідження рівень стресу при тестовому контролі значно нижчий, ніж при традиційних (особливо усних) формах суб'єктивного контролю.

Як відомо, самоконтроль студентів забезпечує функціонування внутрішнього зворотного зв'язку в процесі навчання, отримання самим студентом інформації про повноту і якість вивчення програмного матеріалу, міцність сформованих умінь і навичок, про труднощі і недоліки, які виникли. Самоперевірка за допомогою діагностичних тестів має велике психологічне значення, стимулює вчення. З її допомогою студент реально переконується в тому, як він опанував знання, перевіряє правильність виконання дій, оцінює практичну значущість результатів виконаних завдань.

Незважаючи на наявність деяких недоліків, автоматизований контроль є перспективною формою контролю навченості іноземців з російської мови. А перехід до універсальних тестових випробувань з іноземної (російської) мови робить проблему контролю і оцінки якості навчання більш актуальною.

Література

1. Аванесов В.С. Форма тестовых заданий. – М., 2005. – 156 с.
2. Акишина А.А. учимся учить: Для преподавателя русского языка как иностранного / А.А. Акишина, О.Е. Коган. – 2-е изд., испр. и доп. – М.: Рус. яз. курсы, 2002. – 256 с.
3. Амонашвили Ш.А. Воспитательная и образовательная функции оценки учения школьников. М., 1984.
4. Булах І.Є. Теорія і методика комп'ютерного тестування успішності навчання (на матеріалах медичних закладів): дис. ... доктора пед. наук: 13.00.01 / І.Є. Булах; Київський національний університет імені Т.Г. Шевченка. – К., 1995. – 20 с.
5. Гуцало Е.У. Педагогічне тестування в системі контролю і оцінки якості навчання студентів (на базі дисциплін психолого-педагогічного циклу педагогічного університету) [Текст] / Е.У. Гуцало. – Кіровоград: РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2011. – 68 с.
6. Моргунова Н.С. Мовне портфоліо як інструмент самооцінки досягнень студентів у процесі навчання української мови як іноземної / Н.С.Моргунова // Педагогіка та психологія : зб. наук. праць. – 2015. – Вип. 51.– С. 67-75.
7. Полат Е.С. Теория и практика дистанционного обучения : [учеб. Пособие для студ. высш. пед. учеб. заведений] / Е.С. Полат, М.Ю. Бухаркина, М.В. Моисеева; под ред. Е.С. Полат. – М.: Издательский центр «Академия», 2004. – 416 с.
8. Типовые тесты по РКИ. Первый сертификационный уровень. Общее владение. – М.: МГУ, 1997
9. Типовые тесты по РКИ. Второй сертификационный уровень. Общее владение. – М. – СПб, 1999.
10. Федорук П.І. Адаптивні тести; статистичні методи аналізу результатів тестового контролю знань // Математичні машини і системи. – 2007. – № 3, 4. – С. 122-138.